

DERS KİTAPLARI VE DİĞER ÖĞRETİM UNSURLARI AÇISINDAN İMAM HATİP LİSELERİ'NDE ARAPÇA ÖĞRETİMİNİN GELİŞİM SEYRİ

Sultan ŞİMŞEK (*)

Özet

1951'den bu yana İmam Hatip Liselerinde çeşitli ders kitapları okutulmuştur. Başlangıçta pek çok eksikliklere sahip olan Arapça ders kitaplarında bir takım eksiklikler hala mevcut olsa da aşamalı olarak iyi bir noktaya gelinmiştir. Ders kitaplarında yaşanan gelişme diğer ders materyallerinde de kendini gösterir. Ancak tarihi süreç içerisinde günümüze değin Arapça derslerinde göze ve kulağa hitap eden materyallerin kullanımı arzulanan seviyede değildir. İmam Hatip Liselerinde bir öğretim ortamı olarak sınıflar geçmişte de günümüzde de genel itibarıyla dil sınıflarında olması gereken vasıflara sahip olamamıştır.

Anahtar Kelimeler: İmam Hatip Liseleri, Öğretim, Ders Kitapları, Öğretim materyalleri, sınıf.

The Development Process of Teaching of Arabic Language in Imam Hatip High Schools in Terms of Textbooks and other Instructional Elements

Abstract

In Imam Hatip Schools since 1951, a variety of text boks were read. Although a number of shortcomings stil exist The Arabic Textbooks which had many deficiency initially, a good point was reached gradually. The development of textbooks manifests itself in the other teaching materials also. In the historical process but until now, The use of materials that appeal to the eye and the ear is not a desirable level in the Arabic courses. Classes in the Imam Hatip High School didn't equipped with features that should be in the language classes in the past, also the case for today is not different from the past.

Key Words: Imam Hatip High Schools, Teaching, Textbooks, teaching materials, class.

*) İstanbul Eyüp İmam-Hatip Lisesi Arapça Öğretmeni
(e-posta: sosimsek@hotmail.com)

Giriş

Bin bir zahmet ve zorluklarla kurulan İmam Hatip Liseleri ilk yıllarında daha çok ayakta kalabilmeye ve varlık göstermeye çalışırken, müfredat, ders kitapları ve öğretim materyalleri açısından tam bir yokluk yaşamıştır.¹ Önce okullar açılmış ve gerek öğretim programları gerekse ders kitapları uzun yıllara yayılan bir süreç içerisinde hazırlanabilmiştir.

Tarihî Süreç İçerisinde Arapça Ders Kitapları

İmam Hatip Liselerinin ilk kurulduğu yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından aceleyle hazırlanmış bazı kitaplar takip edilmiş, dilbilgisi konularında genelde öğretmenler kendileri not tutturmuştur.² 1985 yılına kadar dilbilgisi ayrı bir kaynaktan, metin dersleri de ayrı bir kaynaktan işlenmiştir.

1985'e kadar devam eden bu durum Milli Eğitim Bakanlığı'nın Arapça öğretimi için kitaplar hazırlattırmasıyla son bulmuştur. Bu dönemde yazılan kitaplarda daha önceki dönemde okutulanlar göre pek çok yeniliğe rastlanmaktadır. 1985'den 1998'e kadar orta kısımda *Ta'limu'l-luğati'l-arabiyye* ve Lise kısmında *el-Luğati'l-Arabiyye* isimli kitap serileri okutulmuştur (Soyupek, 2004:282). Orta kısımda okutulan kitap serisinde ayrıntılı gramer bilgisine girilmeden, dil, diyalog ve metinler vasıtasıyla yapılan etkinliklerle kazandırılmaya çalışılmıştır. Dilbilgisini metin içerisinde vermeyi hedefleyen tadil metodu uygulanmıştır. Bu kitaplarda kulak – dil alışkanlığı metodu benimsenmiştir.

Genelde olumlu eleştiriler almış olan orta kısım kitaplarının aksine lise kitaplarından verim alınamamıştır. Lise kısmında okutulan Arapça Ders kitaplarında dilbilgisi- çeviri yöntemi esas alınmış, gramer eğitiminde esas kurallar kısaca geçildiği halde, tali meseleler teferruatlı bir şekilde anlatılmıştır.

Kitaplar üzerinde yapılan incelemelerde üniversitelerde okutulan Ali el- Cârîm'in "*Kitabu'n-Nahvi'l-vâdih*" ve Mustafâ el-Galâyîni'nin "*Câmiu'd-durûsi'l- arabiyye*" adlı eserlerinden alıntılar yapıldığı ve bunların bir kısmının da hatalı olduğu tespit edilmiştir. Bu kitapların, öğrencileri bırakın öğretmenleri bile zorlayacak nitelikte ağır ve teferruatlı olmaları nedeniyle öğrencileri Arapça'dan soğutmakta olduğu bilgileri çeşitli kaynaklarda zikredilmektedir (Soyupek, 2004: 284, 286).

1999-2006 yılları arasında Hazırlık sınıfı uygulamasıyla birlikte İmam hatip liseleri için Prof. Dr. Mehmet Zeki Aydın başkanlığındaki bir komisyon tarafından yeni bir kitap seti oluşturulmuştur. Hazırlık sınıfı kitabı dönem başına iki kitap olarak hazırlanmıştır. Hayatın içinden günlük diyaloglara yer verilen bu kitaplarda dilin bir meleke olarak kazandırılması hedeflenmiş, doğrudan dilbilgisi konularına yer verilmemiştir. Ayrıca bu kitaplar önceki dönemdekilere nazaran görsel açıdan daha zengindir.³ Bu dönemde hazır-

1) İmam Hatip Liselerinin ilk olarak " İmam Hatip Okulları" adıyla açıldığı yıllarda neler yaşandığını dair ayrıntılı bilgi için bkz. Yorulmaz, 2011: 137-162; Üstür, 2005.

2) Bu süreçte kaynaklarla ilgili yaşanan sıkıntılar ve okunan eserler hakkında şahitlerin dilinden ayrıntılı bilgi için bkz., Öcal, 2008:2/ 567, 577.

3) Ayrıntı için bkz. Aydın, Işkın, Yavuz, Kelebek (2004); (2006).

lık sınıflarında takip edilen bu usul lise 1-2-3 kitaplarında kendini göstermemekte olup, gramerin ayrıntılı işlendiği bir yöntem görülmektedir.

Hazırlık sınıfı uygulanmasının kalkmasıyla bir ara Nusrettin Bolelli ve Nedim Yılmaz tarafından hazırlanan kitaplar takip edilmiş ve daha sonra yeni program uyarınca Prof. Dr. Emrullah İşler'in başkanlık yaptığı bir komisyon tarafından 2006-2007 eğitim öğretim yılından aşamalı başlayarak yeni bir kitap serisi hazırlanmıştır. Bu kitap serisinde ders kitabının yanı sıra ilk olarak öğretmen rehber kitabı, çalışma kitabı ve cd'ler yer almaktadır. Hali hazırda okutulan bu kitaplar iletişimci ve öğrenci merkezli yaklaşım esasına dayalı olarak hazırlanmış olup gerek içerik gerekse görsellik açısından önceki kitaplara nazaran çok daha iyi ve sistematik bir yapıdadır. Bu kitap serisinin 9. ve 10. Sınıf kitabında ünite sayısı ders saatlerinin çok üstünde olması ve bir eğitim öğretim yılı içerisinde bitirilmemesinin mümkün görünmemesi nedeniyle öğretmenler tarafından eleştirilmektedir. Ayrıca 12. Sınıf metinleri lise öğrencisinin seviyesine göre ağır bulunmakta, bu tür metinlerin yüksek öğretimde okutulması gerektiği dile getirilmektedir. Bu kitaplar bir takım eksikliklere sahip olsa da ve bazı eleştirilere maruz kalsa da tarihsel süreçte yer alan kitaplar ele alındığında Arapça Ders kitabı noktasında çok iyi mesafeler kat edildiğini söylemek mümkündür. Ayrıca bu kitap seti yöneltilen eleştiriler dikkate alınarak ve 2011 Arapça öğretim programı uyarınca gerekli düzenlemeler yapılarak yine Prof. Dr. Emrullah İşler başkanlığındaki bir komisyon tarafından tekrar yayına hazırlanmaktadır.

Gerek öğretim programlarında gerekse ders kitaplarında meydana gelen bu olumlu gelişmeler uygulamada ne gibi olumlu sonuçlar vermiştir? Asıl üzerinde durulması gereken husus budur. Şunu ifade etmek gerekir ki Arapça dersine giren öğretmenlerin pek çoğu dilbilgisi çeviri metoduna göre Arapçayı öğrenmiştir. Ve Arapça dersine giren öğretmenler arasında öğrendiği şekilde öğretme yaygın eğilimi vardır. Mesela son hazırlanan İmam Hatip Liseleri Arapça Ders kitaplarının öğretmen kılavuz kitabında kitabın işleniş tarzı açıklanırken, öğretmenlerden asla metinleri tercüme etme yoluyla işlememeleri, okuma, dinleme çalışmalarından ve çeşitli materyallerle yeni kelimelerin üzerinde Arapça konuşarak durulduktan sonra, metnin ana fikrinin kavratılması tavsiye edilmiştir (İşler, Suçin, Doğru, Demirci, Satır, Köseoğlu, 2011a: IX-XI) Oysa istisnalar dışında yaygın uygulamalarda metin derslerinde çoğunlukla tercüme yöntemi kullanılmakta, hatta metinler tam harekeli ve cümle cümle tercüme edilmiş bir şekilde öğrencilere verilerek Arapça dersi yeni bir dil kazanmaktan daha çok bir sınıf geçme vasıtası haline dönüştürülmektedir. Yine aynı kitapta öğretmenlere derste ana dile müracaat etmemeleri ve derslerini Arapça anlatmaları tavsiye edilmektedir. (İşler, 2011a: IX-XI) Ancak yapılan araştırmalara göre bu tavsiyeler ülkemizde Arapça dil eğitiminde muhades konusunda var olan sıkıntılardan dolayı tam olarak sınıf içinde uygulanamamaktadır.

Şunu belirtmek gerekir ki gerek öğretim programları gerekse kitaplar ne kadar dil öğretiminde genel geçerliğini kanıtlamış olan modern yöntem ve tekniklerle hazırlanırsa hazırlansın, bu yöntemlerin dili ve kitapların uygulanış tarzı bütün Arapça dersi veren öğretmenlere seminerler halinde tanıtılmadığı sürece istenen faydalar ve nitelik artışı elde edilemeyecektir.⁴

4) Bu hususlarda İmam Hatip Liselerinde tarihsel süreçte yaşanan sorunlar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Cangir, 2002.

Diğer Öğretim Materyalleri

60 yıllık tarihi süreç içerisinde İmam Hatip Liselerinde Arapça öğretimi üzerine yapılan tezler ve anket çalışmaları göstermektedir ki, Arapça dersine giren öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu genel itibarıyla ders kitabı ve tahta dışında araç gereç duyu organlarına hitap eden materyal kullanma hususunda istekli değildir. (Soyupek, 2004; 295). Buna gerekçe olarak öğretmenlerin çoğu, okullardaki teknik donanımsızlığı göstermektedir. Ancak belki on yıl öncesi için geçerli olabilecek bu gerekçeler günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle geçerliliğini yitirmiştir.

2010- 2011 eğitim öğretim yılında sivil toplum kuruluşları ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğü işbirliği ile İmam Hatip Liseleri'nde uygulanan bir proje kapsamında İstanbul'daki bütün İmam Hatip Liseleri'ne 500 adet her seviyeden orijinal Arapça hikâye kitabını ve 100 adet çizgi film ve sinema filmini içeren Model Arapça kütüphanesi kazandırılmıştır. Aynı uygulama 2011-2012 eğitim öğretim yılında ise Türkiye genelindeki 50 İmam Hatip Lisesinde yapılmıştır. Ancak buna rağmen derslerde video, ses dosyaları ve görsel malzemeler istenilen yoğunlukta kullanılmamaktadır. Arapça eğitiminin kalitesini artırmakta büyük bir öneme sahip olan materyallerle dolu ve el altında bulunan bu kütüphaneler pek çok İmam Hatip Lisesi'nde aktivite dahi edilememiştir. Oysa değişik araç gereçlerle renklendirilecek ve desteklenecek bir ders öğrenciler için daima hatırlanır olma özelliğine sahip olacak ve öğretim sürecinin niteliğini artıracaktır.

Görselliğin hayatın her alanına hükmettiği çağımızda yeni yetişen nesiller de görsellik içermeyen öğretim ortamlarından kolayca sıkılabilmektedir. Bu nedenle bir Arapça öğretmenin girdiği sınıflarda Arapça konuları, kelime ve cümle kalıplarını görsel öğelerle desteklemesi verimli ve kalıcı sonuçlar elde etmesi bakımından son derece önemlidir.

Öğretim Ortamları

Kurulduğundan günümüze kadar bazı istisnai dönemler haricinde halkımız İmam Hatip Liseleri'ne yoğun bir şekilde rağbet etmiş ve bunun neticesinde ideal dil sınıfı sayısının çok üstünde kalabalık sınıflar oluşmuştur. Bütün şartlar en iyi şekilde hazırlansa bile çok kalabalık sınıflarda dil öğretiminde başarının sağlanması oldukça zordur. Bununla ilgili yapılan planlama ve araştırma geliştirme çalışmalarında gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Dil öğreten okullarda bütün sınıfların teknik alt yapıya sahip olmaları gerekir. Ancak bu başarılamıyorsa bile her türlü teknik imkanın bulunduğu, dinleme ve izleme çalışmalarının rahatlıkla yapılacağı bir dil sınıfının oluşturulması ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

Sınıfların tablolar ve öğrenci etkinlikleriyle zenginleştirilmesi dil öğretimini daha zevkli hale getirecektir. Ayrıca dil öğretimi sadece sınıf ortamına hapsedilmemeli öğrencilere zaman zaman gerçek hayat ortamında deneyimler yaşatılmasını sağlayacak etkinliklere önem verilmelidir.

Sonuç

İmam Hatip Liseleri'nin Arapça öğretimi açısından tarihine bakıldığında ilk kuruluş yıllarından başlayarak uzun bir periyotta ders kitapları ve diğer ders materyalleri açısın-

dan büyük sıkıntılar yaşanmıştır. Ancak kitaplar ve çeşitli materyaller gün be gün geliştirilmiş ve belirli oranda müspet bir seviyeye ulaştırılmıştır. Günümüzde öğrencilere yönelik sözlükler, kelime kartları, dilbilgisi, pratik Arapça, bağlaçlar ve kelimeler alanında hazırlanan afişler ve model kütüphaneler gibi materyaller her geçen gün artmaktadır. Şimdi sıra, iyi yapılmış ders programları içerisinde, bunların bilinçli kullanımına rehberlik edecek, dil öğretiminde her türlü yöntem ve teknikten haberdar öğretmenlerde ve bu sürece şevkle katılacak öğrencilerdedir.

Kaynakça

- Aydın, M. Z., Işkın, G.S., Yavuz, G., Kelebek, M. (2003a). İmam Hatip Liseleri İçin Arapça 9. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- (2003b). İmam Hatip Liseleri İçin Arapça 10. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- (2004). İmam Hatip Liseleri Arapça Hazırlık II. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- (2006a). İmam Hatip Liseleri Arapça Hazırlık I. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Aydın, M. Z; Yavuz, G., Kelebek, M. (2006). İmam Hatip Liseleri Arapça 11. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Cangir, M. (2002). İmam Hatip Liselerinde Arapça Öğreniminde Karşılaşılan Sorunlar. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- İşler, E., Suçin, M. H. Doğru, E. Demirci, S. Satır, T. G., Köseoğlu, A. (2011a). İmam Hatip Liseleri 12. Arapça Öğretmen Kılavuz Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- (2011b) İmam Hatip Liseleri 11. Arapça Öğretmen Kılavuz Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- (2011c). İmam Hatip Liseleri 12. Arapça Ders Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- (2011d). İmam Hatip Liseleri 11. Arapça Ders Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öcal, M. (2008). Tanıkların Dilinden Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Dîmî Hayat, I-III. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Soyupek, H. (2004). II. Meşrutiyet'ten Günümüze Türkiye'de Arapça Öğretimi. (Doktora Tezi). Isparta.
- Ünsür, A. (2005), Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Yorulmaz, H. (2011). Bir Neslin Öncüsü Celal Hoca. İstanbul: Hat Yayınevi.